

ACC. N:R M. 14123: 1-9.

Landskap: BLEKINGE, *(Skåne)* Upptecknare: Ulla Andersson
Härad: ~~LISTER~~ *es. 12 Villands* Berättare: Alfred Karlsson
Socken: KYRKHULT *Ivetofta* Berättarens yrke: F.d. gjutare
Uppteckningsår: 1955 Född år 1887 i Kyrkhult

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sid.1 och delar av sid.2 från Ivetofta sn, Villands hd, Skåne.

Herr K:s nuv. hus en f.d.ryggåsstuga	Sid. 1
Anställning som gjutare på Iföverken	" 2
Lärlingstid på Ebbamåla gjuteri, Kyrkhult	" 2-3
Arbetstider, lön, m.m., s.3.	
Biografiska uppgifter	" 3
Beskrivning och skiss av föräldrahemmet	" 3-5
Egendomliga upplevelser	" 6-9
Om den mördade knallen, s.6.	

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 14123:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Det huset vi bor i nu, det har varit ryggåsstuga. Lärare Idéns mor bodde här. En del av huset är i korsvirke, och en del är i tegel. När jag kom hit 1932 eller 1933 var det halm-tak på halva huset, och bakugnen sköt utanför huset, på baksidan mot öster. Och den gamla spisen tog upp nästan halva köket, och stengolv var det i köket. Det stora rummet vid sidan om köket var delat i två med en tvärvägg, och i det innersta rummet låg golvet högre än i resten av huset."

ACC. N:R M. 14123:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

"1919 började jag på Iföverken som gjutare på verkstadsavdelningen. Maskinmästaren där hette Komstedt, och vi var en 20 stycken som arbetade där. Vi började 1/2 7 på morgonen, hade middagsrast mellan 12 och 1 och slutade vid 5-tiden. Vi på verkstadsavdelningen höll på med reparationer vid fabriken, som att ersätta utslitna maskindelar och sådant. När det inte fanns någonting att göra på verkstadsavdelningen, var jag reparatör på maskinverkstaden. Min lön 1919 var 1,60 i timmen.

Min dåvarande fru hade alla sina släktingar här i Bromölla, och hon ville gärna komma hit, och dessutom fick jag mer betalt på Iföverken än där jag arbetat innan, så det var därför vi flyttade hit.

Jag hade lärt till gjutare på Ebbamåla gjuteri och mekaniska verkstad i Kyrkhult, och jag hade varit där i 18 år, när jag slutade och flyttade till Bromölla. Ebbamåla gjuteri hade byggts 1887 eller 1888 av den gamle Sandberg, som kom från Kallinge. När han hade dött, drevs verkstaden av sterbhuset, men det var ingenjör August Sandberg, som stod för det. Verkstan låg vid Mörrumsån och maskinerna drevs med vattenkraft. Vi var 12-15 arbetare, och 3 av oss var gjutare. Vi tillverkade mest gods till stärkelsefabriker, och så gjorde vi träullsmaskiner.

Jag började på Ebbamåla gjuteri innan jag slutat

ACC. N:R M. 14123:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skolan, jag var väl en 12-13 år. På den tiden var det så ordnat att vi gick i skolan på vintern och var fria på sommaren. Som lärpojke hade jag 30-40 öre per dag, och jag arbetade minst 11 timmar om dagen. Jag började kl. 6 på morgonen och höll på till 1/2 7 på kvällen. Men de hade för vana att de skulle gjuta på nätterna och då fick jag gå där till kl. 12 på natten. Vi var 3 eller 4 lärpojkar, och vi fick göra allt möjligt, mest fick vi skura gjutgodset.

När jag hade gått där på gjuteriet i tre år, skulle jag vara utlärd, men utlärd blir man ju aldrig. Lönen ökade så smått år från år. 17-18 öre i timmen hade jag kanske när jag blev konfirmerad och då var jag 14 år. Det var inte mycket betalt, men de utlärde hade inte mycket mer, bara 20 öre/timme. När jag slutade på Ebbamåla gjuteri, hade jag 90 öre i timmen.

Jag är född 1887 i Ebbamåla by, som ligger i Kyrkhults socken. Mina föräldrar, som hade ett torpställe där på något över ett tunnland jord, var också från Kyrkhult. Torpet hörde till en bondgård och var skrivet på 49 år. När de var gångna, skulle torpet falla till gården. Vi betalade bonden också, jag tror det var 16 dagsverken om året, 8 karladagsverk och 8 fruntimmersdagsverk, och utöver sina dagsverk skulle mor spinna vissa mängder ull och lin. Det fick hon sitta och göra på nätterna, för på da'n hade hon inte tid till det. Mor tog olika sorters arbete hos bön-

ACC. N:R M. 14123: 4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

derne. Hon bar plank också en tid vid ett sågeri, och en sommar var hon i Danmark. Far arbetade också hos bönderna, och på vintrarna var han på skogsavverkning.

Vi var fyra syskon, och vi fick tidigt ut och arbeta. Jag började ju på gjuteriet, och därför har jag inte gjort ett enda 'bonnadagsverke' i hela mitt liv. Vaktepågar var vi aldrig, för uppe i min hemtrakt hade de hundar som vaktade fåren. Vilde pågar-na ha tjänst som vaktepågar fick de fara ner på slätten.

Själva torpet, ja det var ett boningshus, som var rödmålat, och en ladugård, som var omålad. Torpet låg utanför byklungan. Torpen låg aldrig in på byarna, bönderna ville inte ha dem där. Några kor hade vi inte, vi hade bara höns och så grisar på sommaren.

Bägge husen var trähus, och de var byggda på så sätt att 4 tum tjocka plankor låg på kant och infällda i stolpar. Plankorna var tätade med mossor. Husen var brädklädda och hade spåntak. Jag har aldrig sett ett halmtak i mina hemtrakter, för både bönder och torpare hade spåntak på sina hus. Vi hade innertak i alla rummen och trägolv i hela huset.

I Röshult fanns det en ryggåsstuga, och det är den enda jag vet om österpå i Kyrkhults socken."

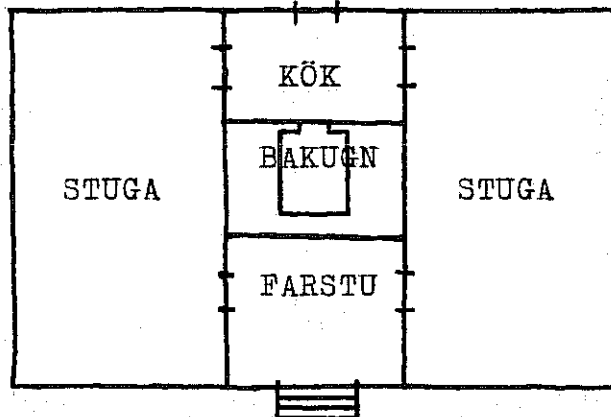
4.

ACC. N:R M. 14123:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

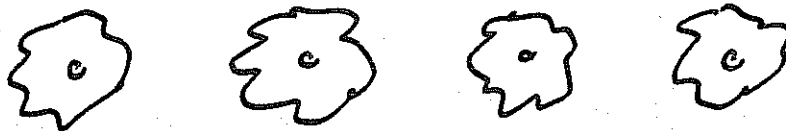
Skiss av Alfred Karlssons föräldrahem i Ebbamåla by, Kyrkhult.

5.

UNGEFÄR HÄR
LÅG LADUGÅRDEN

G Å R D S P L A N

Skiss av Alfred Karlssons föräldrahem i Ebbamåla by, Kyrkhult.

ACC. N:R M. 14123:6.

"Strax i närheten av mitt föräldrahem låg en myr, och folk sa att där hade en gång en knalle blivit mördad. Förr i tiden gick det ju knallar ikring och sålde varor, och de kunde ibland ha fått ihop rätt mycket pengar, och det visste folk om och då försvann knallarna spårlöst. Jag hade hört talas om att man ibland, med många års mellanrum, kunde höra knallen jämra sig ute på myren. En kväll, det var 1902, hade jag varit borta och jag hade sällskap en bit på hemvägen med en annan påg. När han kom till sin väg, tittade han på sin klocka och sa: "Nu får du skynda dig hem, spökena blir snart fria för hon är nästan 12." Jag brydde mig inte om vad han sa, utan jag fortsatte på min väg, och jag hade en bit kvar. När jag precis hade kommit till en grind, som kallades herrskapsgrinden, så fick jag höra, rakt till vänster om mig, bara en 100 m från grinden, ett förskräckligt jämrande. Oj,oj,oj,aj,aj,aj, så hördes det, och det kom från myren, från det ställe, där knallen skulle ha mördats. Visst blev jag rädd, men jag tänkte att jag skulle vara så mycket karl, så jag åtminstone inte skulle springa hem, men jag gick det fortaste jag kunde, och jag tog en genväg över en bondgård. Där stod deras bandhund och skällde, och det tyckte jag var litet sällskap, så sen var jag inte så rädd. Men hela vägen från där jag hörde skriken först och ända hem och t.o.m. när jag hade lagt mig, kunde jag höra jämmern. Oj,oj,oj,aj,aj,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

ACC. N:R M. 14123:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.

aj sa det, och jag har vuxit upp i skogstrakter och vet hur alla djur och fåglar låter och något liknande den jämmern har jag aldrig hört varken förr eller senare. På morgonen talade jag om för mina föräldrar vad jag hade hört, och de sa att det var säkert den mördade knallen, som hade jämrat sig. Det var 1902 man kunde höra hans skrik, sen var det tyst på myren i många år. Jag tror inte att någon hörde dem förrän 20 år senare. Då bodde min nuvarande fru och hennes man på ett litet ställe, som också låg nära myren, och min fru har hört knallen jämra sig många, många gånger.

Jag har alltid varit intresserad av jakt och sådant. På den tiden jag arbetade på Ebbamåla gjuteri brukade jag om vintrarna sätta ut uttersaxar på isen nere vid Mörrumsån. Vid en gammal kvarndamm fanns det ett ställe, där uttrarna alltid gick upp, och där hade jag en sax. En kväll, det var mycket sent, fick jag för mig att jag skulle se till mina uttersaxar och jag tog bössan och gick ut. När jag kom mitt för kvarndammen, fick jag se hur ett blått ljus gick rakt upp och ner ungefär mitt på dammen. Men jag hade ju bössan på ryggen, så jag brydde mig inte om ljuset, utan jag gick bort till saxen, och den var tom. Då vände jag och gick hem igen, och hela tiden såg jag hur det blå ljuset steg och sjönk nere på kvarndammens is. Sen vred vägen av och gick upp för en backe, och där hade bildats svall-

ACC. NR M. 14123:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

is, så det var svårt att komma upp för den, och jag fick ta bössan till hjälp som käpp. Och när jag går där, får jag höra det hemskaste skrik jag har hört, det riktigt skar i mig, och skriket kom från kvarndammen, och samtidigt kändes det som om någon ryckte mig i rocken. Jag tog bössan och vände mig om, men där var ingen, och då fortsatte jag uppför backen. En gång till hördes skriket, något liknande har jag aldrig hört, och något djur var det inte som skrek, det vet jag. Alldeles intill kvarndammen hade det legat en kimröksfabrik, som brunnit ner, och folk sa, att ägaren hade lejt ett fruntimmer till att sätta fyr på fabriken, så han kunde få ut brandstoden. Folk sa också, att hon hade ångrat det hon hade gjort. Jag vet inte, det kanske var hennes själ som skrek den natten.

Min nuvarande fru, Hilda, hon och hennes man hade ett litet ställe strax intill mitt föräldrahem. När min frus man hade dött, fortsatte hon att sköta stället. Min fru hade också dött, och eftersom Hilda och jag hade känt varandra sen vi var små, bestämde vi oss för att vi skulle gifta oss, och Hilda skulle flytta till mig i Bromölla. Så länge Hilda bodde kvar på sitt ställe, brukade jag fara och hälsa på henne lördagar och söndagar. Just då hade hon satt igång med att reparera boningshuset. Hon lät mura en ny spis, och där blev lagt in nya golv och det var alla möjliga reparationer. Varje gång jag

ACC. NR M. 14123:9.

kom och hälsade på, kunde vi höra på kvällarna, när vi hade lagt oss och släckt, hur någon slog i spik och snickrade och sågade. En natt kunde vi precis höra hur någon murade ute i köket. Min fru hade hört ljuden när hon var ensam också, men hon hade inte brytt sig om dem då, utan trott att det var något djur, som åstadkom dem. Men jag sa till min fru, att du ska se, det är för att du skall flytta härifrån, nu vill De att här ska hinna bli färdigt innan du far."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9